

## מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

### הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים, ובהם שבעה נושאים.

חלק ראשון —  $(12 \times 4)$  — 48 נקודות

חלק שני —  $(13 \times 3)$  — 39 נקודות.

חלק שלישי —  $(13 \times 1)$  — 13 נקודות.

סך הכול — 100 נקודות

עליך לענות על ארבעה נושאים, על פי ההוראות בשאלון.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: כתוב תשובות קצרות ובהירות. בסס את דבריך על המקורות שלמדת

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.  
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

**ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.**

**בהצלחה!**

/המשך מעבר לדף/

**הערה:** סדר הנושאים בבחינה אינו זהה לסדר הפרקים בספר הלימוד שים לב לכותרות הנושאים בבחינה.

## השאלות

### חלק ראשון (48 נקודות)

בחלק זה ארבעה נושאים. עליך לבחור בשני נושאים בכל נושא שבחרת ענה על שתי שאלות. (לכל שאלה — 12 נקודות).

#### הנושא: אדם מחפש את עצמו

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 1-3.

##### 1. א. הראי"ה קוק, מוסר אביר

"בכל דרכיך דעה. צריך לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם".

1. על פי הרב קוק, מהי הדרך להעניק משמעות לחיים?

2. מהו ההבדל העקרוני בין דעת הרב קוק ובין הדעות האחרות שלמדת בנוגע

למשמעות החיים?

(8 נקודות)

##### ב. הרב דסלר, מכתב מאליהו

"לכל אדם יש ניצוץ כוח הנתינה... שאלמלא כן היה העולם חרב".

הסבר מדוע היה העולם נחרב בלא ניצוץ זה באדם. (4 נקודות)

##### 2. א. מהר"ל, תפארת ישראל

וּנְמָצָא שֵׁשׁ לֶךְ הַהִפְרָשׁ שֵׁשׁ בֵּין הָאָדָם וּבֵין כָּל הַנִּמְצָאִים הַתַּחְתּוֹנִים וְעֲלִיוֹנִים. כִּי הָעֲלִיוֹנִים שְׁלֵמוֹתָם בְּפֶעַל וְאִינָם צָרִיכִים לְהוֹצִיא שְׁלֵמוֹתָם אֶל הַפֶּעַל, וְהַתַּחְתּוֹנִים, זוּלַת הָאָדָם, אֵין לָהֶם גַּם כֹּן יִצְיָאָה אֶל הַפֶּעַל, כִּי מֵה שֶׁנִּבְרָאוּ, עָלִיו אֵין הַשְׁתַּנּוּת וְיִצְיָאָה לְפֶעַל בָּהֶם. אֶךְ הָאָדָם הוּא בְּכֹחַ יוֹצֵא אֶל הַפֶּעַל

1. מה ההבדל בין האדם לעליונים ולתחתונים מבחינת עניין היציאה מכח לפועל?

מחשבת ישראל, קיץ תשפ"א, מס' 038182

2. כיצד היציאה מכח לפועל קשורה לכך שנקרא "אדם"?

(8 נקודות)

ב. הלל צייטלין, על גבול שתי העולמות

"מַאֲיִן אוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁאֵינּוּ פּוֹסֵק: "חֲזַר בָּךְ, חֲזַר בָּךְ"?

מה מקור התמידות והעיקשות של החרטה והרהורי התשובה? (4 נקודות)

3. א. הרב יהודה ליאון אשכנזי, שבת ה'

"שבת ה' היא ההיסטוריה שלנו וההיסטוריה שלנו היא בניית בית המקדש"

1. מהו התהליך המתרחש במהלך ההיסטוריה מבריאת העולם בששה ימים ועד בניין בית המקדש?

2. מדוע ההיסטוריה מתוארת כשבת ה'?

(8 נק')

ב. רש"ר הירש, פירוש לבראשית ג, יט

מה ההבדל המהותי בין יהדות לנצרות באשר לאפשרות של האדם למלא את ייעודו? (4 נקודות)

### **הנושא: אמונה ומידות**

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 4-6 .

4. א. רמח"ל, מסילת ישרים, פרק כ"ג

"שניים הם המרגילים את האדם אל הענוה: הרגילות וההתבונן (ההתבוננות)".

לפי רמח"ל, כיצד יגיע האדם אל הענוה בדרך הרגילות, וכיצד הוא יגיע אל הענוה

בדרך ההתבוננות? ( 6 נקודות)

ב. אורחות צדיקים, שער הגאווה

לפי בעל "אורחות צדיקים", לגאווה האדם בחכמה יש חלק טוב וחלק רע.

הסבר מהי גאווה האדם בחכמה שהיא טובה, ומהי גאווה האדם בחכמה שהיא רעה.

(6 נקודות)

5. א. הרב קלונימוס שפירא, חובת התלמידים

"אין מידה וטבע רע בהחלט בילד מישראל... למשל: אם יש לפניו תלמיד במידת עקשנות שהיא רעה... והיה כאשר יתגדל [התלמיד] ויקבל עול תורה ועבודת ה', כמה תהיה כל עבודתו בעקשנות ובמסירות נפש".

על פי דברים אלה, הסבר את דרכו החינוכית של בעל "חובת התלמידים". (8 נקודות)

ב. הרב דסלר, מכתב מאליהו, חלק ב'

"אם אין מתברר לאדם שלילת כוח עצמו, אם אינו מבין ששקר היא כל שאיפתו לסמכות

עצמית, אז אי־אפשר שהוא יקבל את התורה באמת".

לדעתך, מדוע "שלילת כוח עצמו" היא תנאי לקבלת התורה באמת? הסבר את תשובתך.

/המשך בעמוד 5/

(4 נקודות)

מחשבת ישראל, קיץ תשפ"א, מס' 038182

6. הרב קוק, אורות הקודש חלק ג

"התכונה של יראת שמים, מצד עצמה, לית לה מגרמה כלום (=אין לה מצד עצמה כלום)... אבל דוקא משום דלית לה מגרמה כלום היא מקבלת את כל האורות, היא אוצרת בקרבה את כל הכשרונות כלם".

א. מה ייחסה של יראת שמים לכל הכישרונות של האדם? (4 נקודות)

ב. כיצד תפישה זו מתבטאת ביחס בין יראת שמים ומחשבה ובין יראת שמים ומוסר טבעי

(8 נקודות)

## הנושא: אמונה בשעת משבר

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 7-9.

7. א. אברבנאל, פירוש לבראשית לב,ח

האם פחדו של יעקב מעשו משקף חיסרון באמונה בה' מדוע? (4 נקודות)

ב. הרב אליעזר ברקוביץ', מאמרים על יסודות היהדות

הוא מבקש להצהיר על אמונתו, אך לא מתוך העמדת פנים כאלו לא ארעה השואה מעולם.  
הוא יודע שדור זה חייב לחיות ולהאמין בצלה של השואה.

1. מה ההבדל המהותי בין התהיה על ההשגחה הא-להית בשואה לבין תפילת אברהם על

סדום ותהיותיו של איוב?

2. מה צריכה להיות אופיה של האמונה לאחר השואה?

(8 נקודות)

8. א. הרב עוזיאל, הגיוני עוזיאל, תכלית עקדת יצחק

"מעשה עקדה .. נגלה לעינינו בכל הדרו בימינו אלו בשתי צורות".

על פי הרב עוזיאל, מה הם שני האירועים ההיסטוריים שבהם התגלה מעשה עקדה? הסבירו

ונמקו. (4 נקודות)

ב. הרב סולוביצ'יק, על התשובה

"חוטא הבא לעשות תשובה על מעשים רעים שעשה בעבר..מה יעשה באותן שנים עברו של חטא

הצרות לו (הנמצאות) בזיכרונו?"

1. הסבר את שתי הדרכים להתמודדות עם זיכרון החטא שהרב סולוביצ'יק מציג.

2. עם איזו מן הדרכים אתה מזדהה יותר? נמק את תשובתך (8 נקודות)

מחשבת ישראל, קיץ תשפ"א, מס' 038182

9. א. מלבי"ם, פירוש לדברים ו,א

"בְּשָׁעָה נִשְׁהוּצִיאוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא לְהַרְיָגָה זְמַן קָרִיאת שְׁמַע הָיָה.. הָיָה מְאָרִיךְ בְּ"אֶחָד" עַד שִׁיחָא נִשְׁמָתוֹ בְּ"אֶחָד".

על פי פירושו של המלבי"ם לפסוק "שמע ישראל..", מדוע האריך רבי עקיבא בשעת יציאת נשמתו באחד? (4 נקודות)

ב. ריה"ל, הכוזרי מאמר שלישי סעיף יא

"וְכֵן תִּישָׁב בְּנַפְשׁוֹ מִדֵּת צִדְקוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא בְּכָל בְּעָלֵי הַחַיִּים, אוֹתָם הוּא מְכַלְכֵּל וּמְנַהִיג בְּחֻקָּה"

1. כיצד הנהגת הבורא בעולם בעלי החיים מסייעת לנו להתמודד עם בעיית צדיק ורע לו?

2. כיצד אפשר ליישב על פי הכרה זאת את צרות הפרט וצרות הכלל?

(8 נקודות)

מחשבת ישראל, קיץ תשפ"א, מס' 038182

## **הנושא: גאולה וימות המשיח**

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 10-12 .

### **10. א. רמב"ן, פירוש לספר דברים**

"כי בימי המשיח לא יהיה באדם חפץ, אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ".

מה השינוי המהותי שיחול בימות המשיח? האם הרמב"ם מסכים לעמדה זו? פרטו והסבירו (6 נקודות)

### **ב. הרב יואל טייטלבוים, יואל משה**

הרב טייטלבוים (האדמו"ר מסאטמר) כתב: "המדינה הציונית שהיא לגמרי נגד התורה הקדושה".

האם הרב טייטלבוים היה תומך במדינת ישראל אילו היא הייתה מנוהלת על פי ההלכה בכל התחומים? נמקו את תשובתכם. (6 נקודות)

### **11. א. הרב חרל"פ, ממעיני הישועה**

1. מדוע לא נמסר לנו הזמן המדויק לבוא הגאולה?

2. מה האדם צריך לעשות כדי שהציפייה לישועה תהיה חקוקה בעומק נפשו?

(6 נקודות)

### **ב. הרב כלפון, גאולת משה**

1. רבותינו זיכרונם לברכה אמרו: 'זכו — "אחישנה", לא זכו — "בְּעֵתָהּ"'. על פי הרב כלפון, הסבר מה הם שני תהליכי הגאולה המוזכרים בדברי רבותינו זיכרונם לברכה.

2. לדעתך, איזה מתהליכי הגאולה בא לידי ביטוי בהקמת מדינת ישראל? נמק את תשובתך.

(6 נקודות)

מחשבת ישראל, קיץ תשפ"א, מס' 038182

12. א. ריה"ל, הכוזרי מאמר שני סעיפים כג-כד

"אֲכַן, מִצָּאתָ מְקוֹם חֲרָפְתִּי, מֶלֶךְ כּוֹזֵר!"

מה הוא מקום החרפה ששם אליו לב מלך כוזר? כיצד אפשר לתקנה? (4 נקודות)

ב. הרב שלום נח ברזובסקי (האדמו"ר מסלונים), ההרוגה עליך

"וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מֵאֲמִין בּוֹ, אוֹ מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַכֶּה לְבִיאָתוֹ – לֹא בִשְׁאֵר נְבִיאִים בְּלִבָּד הוּא כּוֹפֵר, אֲלֹא בְּתוֹרָה וּבְמִשְׁה רַבֵּנוֹ" (רמב"ם, פי"א מֵהִלְכוֹת מְלָכִים)

1. מה ההבחנה בין מי שאינו מאמין בביאת המשיח למי שאינו מצפה לביאתו? לאור ההבחנה איך מפרש האדמו"ר מסלונים את ההלכה ברמב"ם?

2. מדוע הציפייה לביאת המשיח מרכזית כל כך באמונת ישראל?

(8 נקודות)

## חלק שני (39 נקודות)

עליך לענות על שלוש מן השאלות 13-16 (לכל שאלה — 13 נקודות).

### הנושא: אני מאמין (נושא חובה)

#### 13. א. רבנו בחיי, חובות הלבבות

"עד שחיפשתי על חובות הלבבות מן השכל ומן הכתוב ומן הקבלה... ומצאתים שהן יסודי כל המצוות".

1. רבנו בחיי מוכיח מן השכל את חובות הלבבות. הסבר את ההוכחה שלו.

2. על פי רבנו בחיי, מהו ייחודו של ספרו "חובות הלבבות" לעומת ספרי הקודש שקדמו לו?

(7 נקודות)

#### ב. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

תגובתו של המלך לדברי הפתיחה של החבר הייתה "לא חינום החלטתי בראשונה לא לשאול את היהודים, מדעתי כי שלשלת הקבלה אצלם ניתקה מכבר ודעתם נתמעטה".

1. מדוע התאכזב המלך מדברי הפתיחה של החבר?

2. כיצד הסביר החבר את הדרך שבחר בה כדי להציג את אמונתו?

(6 נקודות)

#### 14. א. הראי"ה קוק, איגרות הראי"ה, איגרת תקנ"ה

"שני דברים עיקריים ישנם שהם יחד בונים [את] קדושת ישראל".

1. הסבר כל אחד מן "הדברים העיקריים" שבדברי הרב קוק.

2. לפי הרב קוק, הסבר את היחס שבין שני "הדברים העיקריים" האלה בדור של עקבתא דמשיחא.

(9 נקודות)

מחשבת ישראל, קיץ תשפ"א, מ' 038182

**ב. הראי"ה קוק, למהלך האידאות בישראל**

"לא רק יחידים חכמים מצוינים... חיים באור האידאה הא-לוהית".

לפי הרב קוק, מהו הייעוד של עם ישראל? (4 נקודות)

**15. א. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק**

מה ההבדל בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים? (5 נקודות)

**ב. חזון אי"ש, אמונה ובטחון**

"האמונה והבטחון אחת היא, רק האמונה היא המבט הכללי של בעליה, והבטחון המבט של המאמין על עצמו"

1. מהו היחס בין אמונה ובטחון?

2. שלומית המתינה למורה שתחלק את טופס הבחינה והיתה מתוחה מאד.  
"ייתה בסדר. אני בטוחה בכך" אמרה לעצמה. האם דברי שלומית משקפים את תפישת הביטחון של החזון אי"ש? נמקו והסבירו!

(8 נקודות)

**16. א. מדרש הגדול, בראשית יב**

"משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מהלך בדרך וראה בירה (= טירה) גדולה וגבוהה ביותר בקש להכנס לתוכה חזר על כל צדדיה ולא מצא פתח קרא כמה קולות ואין עונה אותו. נשא עיניו וראה כלי צמר (= בגדים) שהן שטוחין על הגג, אחר כך ראה כלי פשתן לבנים, אמר אותו האיש: "ודאי אדם יש בבירה זו ואלו לא היה בה אדם למה אלו נטלין ואלו נתנין?". כיון שראה אותו בעל הבירה שהוא מצטער על כך, אמר לו: "למה אתה מצטער? אני הוא בעל הבירה".

הסבירו כיצד המשל מסביר את דרכו של אברהם אבינו לאמונה לפי המתואר במדרש? (6 נקודות)

מחשבת ישראל, קיץ תשפ"א, מס' 038182

**ב. הרב אליהו דסלר, מכתב מאליהו חלק ג**

1. "הדרך הראשונה היא דרך של חנוך, דהיינו, שיחנך האדם את עצמו לעסוק באמונה גם באפן חיצוני"

כיצד על פי הדרך הראשונה יגיב הרב דסלר לתלמיד אשר מסרב להתפלל כל עוד איננו בטוח שהוא מאמין?

2. כיצד ההתבוננות במאבק שבין יצר הטוב ויצר הרע מסייע להגיע לאמונה?

(7 נקודות)

## חלק שלישי ( 13 נקודות)

בחלק זה שני נושאים. עליך לבחור בנושא אחד.

בנושא שבחרת עליך לענות על שאלה אחת.

### הנושא: אמונה, תרבות ויצירה

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 17-18 .

#### 17. הרב קוק, הקדמה לשיר השירים

א. "האומן החופשי בן זמננו סובל ... ממצוקה של עודף חופש .. חוסר גבולות וחוסר אמונות". (מעובד מתוך המקורות להרחבה בספר הלימוד)

הסבר את ההבדל בין דמות האומן האידיאלי לפי הרב קוק לבין דמות האומן המתואר בקטע המצוטט.

( 5 נקודות)

ב. "מי שהוא חמור לאהבה לא יחוש מה יחפצו משוררי האהבה בשיריהם הפרטיים".

1. הסבר את הדברים האלה.

2. הסבר את הקשר בין דברים אלה ובין היחס הראוי לשיר השירים.

(8 נקודות)

#### 18. הרב יחיאל יעקב ווינברג, שו"ת שרידי אש חלק ד

א. "התפלגות החיים" במשמעות המתארת למעלה, שהתקיימה בין חומות הגטו, הביאה בקצרה טבעי לידי נקיטת עמדה שלילית, לגבי קנייני החיים; רוח ישראל נתעטפה שחורים ונתלבשה אדירת נזירים וסגפנות הזרות לרוח היהדות.

1. מה הניגוד בין יהדות הגטו ליהדות המקורית לגבי היחס שבין תורה לחיים?

2. מה קרה ליהדות הגטו בעקבות שוויון הזכויות האזרחי שקיבלו היהודים?

(7 נקודות)

ב. מה היתה האלטרנטיבה שהציב רש"ר הירש לגבי חיבור התורה והחיים? כיצד היא

באה לידי ביטוי בייחסו לשמחת החיים ולחינוך למצוות? (6 נקודות)

מחשבת ישראל, קיץ תשפ"א, מס' 038182

### **הנושא: החיים והמוות**

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 19-20 .

19. ריה"ל, ספר הכוזרי המאמר הראשון

א. כתוב את המשל ואת הנמשל ב"משל מלך הודו". ( 8 נקודות)

ב. הסבר מהו ההבדל בין היהדות לבין הדתות האחרות, על פי "משל מלך הודו".

(5 נקודות)

20. הרב קוק, אורות הקודש חלק ב

א. מה מקורו של פחד המוות? מהו אורח החיים שמעצים את פחד המוות? מדוע?

(6 נקודות)

ב. מהן שתי הדרכים להתגבר על פחד המוות? פרטו והסבירו. (7 נקודות)

### **בהצלחה !**

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל  
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך